

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MIHALA BOBEKA [*MICHAL BOBEK*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2021. gada 6. maijā¹

Lieta C-819/19

***Stichting Cartel Compensation,
Equilib Netherlands BV***
pret

Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV,

Martinair Holland NV,

Deutsche Lufthansa AG,

Lufthansa Cargo AG,

British Airways plc,

Société Air France SA,

Singapore Airlines Ltd,

Singapore Airlines Cargo Pte Ltd,

Swiss International Air Lines AG,

Air Canada,

Cathay Pacific Airways Ltd,

Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden,

SAS AB,

SAS Cargo Group A/S

(*Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa, Nīderlande) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – LESD 101. pants un EEZ līguma 53. pants – LESD 103. panta piemērošanas noteikumi – LESD 104. un 105. panta pārejas režīms – Nolīgumi un saskaņotas darbības attiecībā uz kravu gaisa pārvadājumu pakalpojumu cenas elementiem (degvielas piemaksas un drošības piemaksas noteikšana un atteikums maksāt komisijas maksu par piemaksām) – Prasība par zaudējumu atlīdzināšanu – Tieša iedarbība – Dalībvalstu tiesu kompetence

¹ Oriģinālvaloda – angļu.

I. Ievads

1. *Stichting Cartel Compensation* un *Equilib Netherlands BV* (turpmāk tekstā – “prasītājas”) vēlas panākt konstatējošu spriedumu un zaudējumu atlīdzināšanu no atbildētājām² par LESD 101. panta 1. punkta un Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu (turpmāk tekstā – “EEZ līgums”) 53. panta 1. punkta pārkāpumu, kas esot izdarīts, saskaņojot vairākus kravu gaisa pārvadājumu pakalpojumu cenas elementus maršrutos starp lidostām Eiropas Savienībā un Eiropas Ekonomikas zonā (turpmāk tekstā – “EEZ”), kā arī maršrutos no tām.

2. Šīs darbības, kā tiek apgalvots, notika laikposmā, kad Padome vēl nebija pieņēmusi īstenošanas aktus attiecībā uz dažām gaisa transporta nozares apakšnozarēm, ar kuriem bija paredzēts panākt LESD 101. pantā noteikto principu “pilnīgu īstenošanu”. Šā iemesla dēļ atbildētājas apgalvo, ka LESD 101. panta izpildes kompetence bija vienīgi dalībvalstu administratīvajām iestādēm un Eiropas Komisijai – LESD 104. un 105. pantā paredzētā “pārejas režīma” ietvaros.

3. Šajā lietā izvirzītais jautājums ir par dalībvalsts tiesu kompetenci piemērot LESD 101. panta 1. punktu un EEZ līguma 53. panta 1. punktu, izskatot pretkonkurences praksi, kas īstenoja šā “pārejas režīma” laikā. Tomēr šis, varētu teikt, tehniskais un laika ziņā ierobežotais aspekts izvirza arī ļoti būtisku jautājumu attiecībā uz Savienības konkurences noteikumu publiskās izpildes nodrošināšanas (administratīvajā procesā) un privāttiesiskās izpildes nodrošināšanas (tiesvedībā) (savstarpējo) atkarību.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. LESD

4. LESD 101.–105. pants ietver konkurences tiesību noteikumus. Šai lietai nozīmīgas ir šādas normas:

“101. pants

(bijušais EKL 81. pants)

1. Turpmāk norādītais ir aizliegts kā nesaderīgs ar iekšējo tirgu: visi nolīgumi uzņēmumu starpā, uzņēmumu apvienību lēmumi un saskaņotas darbības, kas var iespaidot tirdzniecību starp dalībvalstīm un kuru mērķis vai sekas ir nepieļaut, ierobežot vai izkropļot konkurenci iekšējā tirgū, un jo īpaši darbības, ar kurām:

[..]

2. Visi nolīgumi vai lēmumi, kas ir aizliegti saskaņā ar šo pantu, automātiski nav spēkā.

3. Šā panta 1. punktu tomēr var atzīt par nepiemērojamu:

– jebkuram starp uzņēmumiem noslēgtam nolīgumam vai nolīgumu kategorijai;

² *Koninklijke Luchtvaart Maatschappij NV, Martinair Holland NV, Deutsche Lufthansa AG, Lufthansa Cargo AG, British Airways plc, Société Air France SA, Singapore Airlines Ltd, Singapore Airlines Cargo Pte Ltd, Swiss International Air Lines AG, Air Canada, Cathay Pacific Airways Ltd, Scandinavian Airlines System Denmark-Norway-Sweden, SAS AB un SAS Cargo Group A/S* (turpmāk tekstā kopā – “atbildētājas”).

- jebkuram uzņēmumu apvienības pieņemtam lēmumam vai lēmumu kategorijai;
- jebkādai saskaņotai darbībai vai saskaņotu darbību kategorijai,

kas palīdz uzlabot preču ražošanu vai izplatīšanu, vai veicina tehnisku vai saimniecisku attīstību, reizē ļaujot patērētājiem baudīt pienācīgu daļu no iegūtajiem labumiem, un kas:

- a) neuzspiež attiecīgiem uzņēmumiem ierobežojumus, kuri nav obligāti vajadzīgi, lai sasniegtu šos mērķus;
- b) neļauj šādiem uzņēmumiem likvidēt konkurenci attiecībā uz šo ražojumu būtisku daļu.

[..]

103. pants

(bijušais EKL 83. pants)

1. Attiecīgas regulas vai direktīvas, kas vajadzīgas, lai īstenotu 101. un 102. pantā izklāstītos principus, pēc Komisijas priekšlikuma un pēc apspriešanās ar Eiropas Parlamentu pieņem Padome.

2. Šā panta 1. punktā minētās regulas vai direktīvas īpaši paredzētas,

[..]

- b) lai sīkāk izstrādātu noteikumus 101. panta 3. punkta piemērošanai, ņemot vērā vajadzību gan nodrošināt efektīvu pārraudzību, gan arī – cik vien iespējams vienkāršot pārvaldi;
- c) lai vajadzības gadījumā noteiktu, ciktāl un kā uz dažādām tautsaimniecības nozarēm attiecas 101. un 102. pants;

[..]

104. pants

(bijušais EKL 84. pants)

Kamēr nestājas spēkā noteikumi, kas pieņemti saskaņā ar 103. pantu, par nolīgumu, lēmumu un saskaņotu darbību pieļaujamību, kā arī par dominējoša stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu iekšējā tirgū lemj dalībvalstu iestādes saskaņā ar savas valsts tiesību aktiem un 101. pantu, jo īpaši ar tā 3. punktu, kā arī ar 102. pantu.

105. pants

(bijušais EKL 85. pants)

1. Neskarot 104. pantu, Komisija nodrošina 101. un 102. pantā izklāstīto principu piemērošanu. Pēc kādas dalībvalsts lūguma vai pēc savas ierosmes, kā arī sadarbojoties ar kompetentām dalībvalstu iestādēm, kas tai palīdz, Komisija izmeklē gadījumus, kad ir aizdomas par šo principu pārkāpumiem. Ja tā konstatē, ka pārkāpums noticis, tā ierosina attiecīgus pasākumus, lai to novērstu.

2. Ja pārkāpumu nenovērš, Komisija ar pamatotu lēmumu konstatē, ka pastāv šāds principu pārkāpums. Komisija var publicēt savu lēmumu un pilnvarot dalībvalstis veikt pasākumus, kuri vajadzīgi, lai labotu stāvokli, un kuru sīkākus nosacījumus tā precizē.

3. Komisija var pieņemt regulas saistībā ar vienošanās kategorijām, attiecībā uz kurām Padome ir pieņēmusi regulas vai direktīvas, ievērojot 103. panta 2. punkta b) apakšpunktu.”

B. EEZ līgums

5. EEZ līguma mērķis ir “veicināt Līgumslēdzēju Pušu tirdzniecisko un ekonomisko attiecību nepārtrauktu un līdzsvarotu stiprināšanu vienlīdzīgos konkurences apstākļos un vienu un to pašu noteikumu ievērošanu, lai izveidotu viendabīgu [EEZ] [..]”³.

6. EEZ līguma 6. pantā ir noteikts:

“Neskarot tiesu prakses attīstību nākotnē, šā līguma noteikumus – ciktāl tie ir pēc būtības līdzvērtīgi attiecīgajiem Līguma [par Eiropas Savienības darbību] un Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līguma noteikumiem, kā arī tiesību aktiem, kas pieņemti, piemērojot abus minētos Līgumus – ieviešot un piemērojot interpretē saskaņā ar attiecīgajiem Eiropas [Savienības] Tiesas nolēmumiem, kas pieņemti līdz šā līguma parakstīšanas dienai.”

7. EEZ līguma 53. pants būtībā ir identisks LESD 101. pantam.

8. Saskaņā ar EEZ līguma 55. pantu:

“1. Neskarot 53. un 54. panta īstenošanas noteikumus, kas izklāstīti šā līguma 21. protokolā un XIV pielikumā, EK Komisija un EBTA Uzraudzības iestāde, kura minēta 108. panta 1. punktā, nodrošina 53. un 54. pantā izklāstīto principu piemērošanu.

Kompetentā uzraudzības iestāde atbilstīgi 56. pantam pēc savas ierosmes vai tādas valsts lūguma, kas atrodas attiecīgajā teritorijā, vai pēc otras uzraudzības iestādes lūguma izmeklē gadījumus, kad ir aizdomas par šo principu pārkāpumiem. Kompetentā uzraudzības iestāde šo izmeklēšanu veic sadarbībā ar kompetentajām valstu iestādēm attiecīgajā teritorijā un sadarbībā ar otru uzraudzības iestādi, kura tai sniedz savu palīdzību saskaņā ar tās iekšējiem noteikumiem.

Ja tā konstatē, ka pārkāpums noticis, tā ierosina attiecīgus pasākumus, lai to novērstu.

2. Ja pārkāpumu nenovērš, kompetentā uzraudzības iestāde ar pamatotu lēmumu konstatē, ka pastāv šāds principu pārkāpums.

Kompetentā uzraudzības iestāde var publicēt savu lēmumu un pilnvarot valstis attiecīgajā teritorijā veikt pasākumus, kuri vajadzīgi, lai labotu stāvokli, un kuru nosacījumus un formu tā

³ Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu (OV 1994, L 1, 3. lpp.) 1. panta 1. punkts.

precizē. Tā arī var lūgt otru uzraudzības iestādi pilnvarot valstis attiecīgajā teritorijā veikt šādus pasākumus.”

III. Fakti, tiesvedība valsts tiesās un prejudiciālais jautājums

9. 2010. gada 9. novembrī Eiropas Komisija pieņēma Lēmumu C(2010) 7694, *galīgā redakcija*, par [LESD] 101. panta, EEZ līguma 53. panta un Eiropas Kopienas un Šveices Konfederācijas Nolīguma par gaisa transportu⁴ 8. panta piemērošanu (Lieta COMP/39258 – Kravu aviopārvadājumi) (turpmāk tekstā – “2010. gada lēmums”)⁵.

10. 2010. gada lēmuma 1.–4. pantā ir konstatēts, ka vairāki pārvadātāji dažādos laikposmos bija iesaistīti vairāku elementu saskaņošanā cenai, kas maksājama par kravu gaisa pārvadājumu pakalpojumiem maršrutos starp lidostām Savienībā un/vai EEZ; starp lidostām Eiropas Savienībā un/vai EEZ un lidostām trešās valstīs un starp lidostām Savienībā un lidostām Šveicē, tādējādi pārkāpjot LESD 101. pantu, EEZ līguma 53. pantu un Šveices nolīguma 8. pantu (turpmāk tekstā – “konkrētā rīcība”). Saskaņā ar 2010. gada lēmumu šis pārkāpums kopumā ilga no 1999. gada decembra līdz 2006. gada februārim.

11. Ar 2015. gada 16. decembra spriedumiem Eiropas Savienības Vispārējā tiesa daļēji atcēla 2010. gada lēmumu attiecībā uz prasītājiem tajā izskatītajās lietās⁶. Būtībā Vispārējā tiesa konstatēja, ka 2010. gada lēmumā ir pieļautas pretrunas starp tā pamatojumu un rezolutīvo daļu⁷.

12. 2017. gada 17. martā Komisija pieņēma Lēmumu C(2017) 1742 *final* par procedūru saskaņā ar [LESD] 101. pantu, EEZ līguma 53. pantu un Šveices nolīguma 8. pantu (Lieta AT.39258 – Kravu gaisa pārvadājumi) (turpmāk tekstā – “2017. gada lēmums”)⁸. 2017. gada lēmumā būtībā tika saglabāts 2010. gada saturs. Ar to arī tika apstiprināts pārkāpuma kopējais ilgums no 1999. gada decembra līdz 2006. gada februārim.

13. Saskaņā ar 2017. gada lēmuma kopsavilkumu Komisija konstatēja, ka vairāki pārvadātāji bija iesaistījušies aizliegtā vienošanās pasākumā saistībā ar aplūkojamo rīcību. Ar šo rīcību tika pārkāpts LESD 101. pants, EEZ līguma 53. pants un Šveices nolīguma 8. pants. Tā bija saistīta ar i) maršrutiem starp lidostām Eiropas Savienības teritorijā (turpmāk tekstā – “ES iekšējie maršruti”); ii) maršrutiem starp lidostām Savienības teritorijā un lidostām ārpus EEZ teritorijas (turpmāk tekstā – “maršruti starp ES valstīm un trešām valstīm”); iii) maršrutiem starp lidostām EEZ teritorijā (turpmāk tekstā – “EEZ iekšējie maršruti”); iv) maršrutiem starp lidostām valstīs,

⁴ Turpmāk tekstā – “Šveices nolīgums”.

⁵ Lieta C.39258 – Kravu gaisa pārvadājumi (OV 2014, C 371, 11. lpp.).

⁶ Spriedumi, 2015. gada 16. decembris, *Air Canada*/Komisija (T-9/11, nav publicēts, EU:T:2015:994); 2015. gada 16. decembris, *Koninklijke Luchtvaart Maatschappij*/Komisija (T-28/11, nav publicēts, EU:T:2015:995); 2015. gada 16. decembris, *Japan Airlines*/Komisija (T-36/11, nav publicēts, EU:T:2015:992); 2015. gada 16. decembris, *Cathay Pacific Airways*/Komisija (T-38/11, nav publicēts, EU:T:2015:985); 2015. gada 16. decembris, *Cargolux Airlines*/Komisija (T-39/11, nav publicēts, EU:T:2015:991); 2015. gada 16. decembris, *Latam Airlines Group* un *Lan Cargo*/Komisija (T-40/11, nav publicēts, EU:T:2015:986); 2015. gada 16. decembris, *Singapore Airlines* un *Singapore Airlines Cargo*/Komisija (T-43/11, nav publicēts, EU:T:2015:989); 2015. gada 16. decembris, *Deutsche Lufthansa u.c.*/Komisija (T-46/11, nav publicēts, EU:T:2015:987); 2015. gada 16. decembris, *British Airways*/Komisija (T-48/11, nav publicēts, EU:T:2015:988); 2015. gada 16. decembris, *SAS Cargo Group u.c.*/Komisija (T-56/11, nav publicēts, EU:T:2015:990); 2015. gada 16. decembris, *Air France-KLM*/Komisija (T-62/11, nav publicēts, EU:T:2015:996); 2015. gada 16. decembris, *Air France*/Komisija (T-63/11, nav publicēts, EU:T:2015:993), un 2015. gada 16. decembris, *Martinair Holland*/Komisija (T-67/11, EU:T:2015:984).

⁷ Skat., piemēram, spriedumu, 2015. gada 16. decembris, *Air Canada*/Komisija (T-9/11, nav publicēts, EU:T:2015:994, 60. punkts).

⁸ 2017. gada lēmums nav publicēts. Tomēr ir pieejams lēmuma kopsavilkums. Skat. Komisijas lēmuma kopsavilkumu (2017. gada 17. marts) par procedūru saskaņā ar līguma par Eiropas Savienības darbību 101. panta, EEZ līguma 53. panta un Nolīguma starp Eiropas Kopieni un Šveices Konfederāciju par gaisa transportu 8. pantu (OV 2017, C 188, 14. lpp.) (turpmāk tekstā – “2017. gada lēmuma kopsavilkums”).

kas ir EEZ līguma dalībnieces, bet nav ES dalībvalstis, un lidostām trešās valstīs (turpmāk tekstā – “maršruti starp ES neietilpstošajām EEZ valstīm un trešām valstīm”) un v) maršrutiem starp lidostām Savienībā un lidostām Šveicē (turpmāk tekstā – “maršruti starp ES un Šveici”).

14. 2017. gada lēmuma kopsavilkumā pārkāpums un naudas sodi par dažādiem laikposmiem attiecībā uz dažādiem maršrutiem ir konkretizēti šādi:

- Attiecībā uz ES iekšējiem maršrutiem pirms 2004. gada 1. maija Komisijai bija kompetence konstatēt pārkāpumus un uzlikt naudas sodus par rīcību saistībā ar gaisa transportu starp ES lidostām. Tas tādēļ, ka *pirms* 2004. gada 1. maija ar Regulu (EEK) Nr. 3975/87⁹ Komisijai bija piešķirtas īstenošanas pilnvaras piemērot LESD 101. pantu tikai attiecībā uz gaisa transportu starp Savienības lidostām. Tomēr gaisa transports starp Savienības lidostām un trešo valstu lidostām bija izslēgts no šīs regulas piemērošanas jomas.
- Attiecībā uz maršrutiem starp ES valstīm un trešām valstīm šo pašu iemeslu dēļ Komisijas kompetencē bija izskatīt tikai rīcību, kas notikusi *pēc* 2004. gada 1. maija.
- Attiecībā uz EEZ iekšējiem maršrutiem Komisijas kompetencē bija konstatēt pārkāpumus un uzlikt naudas sodus par visu laikposmu no 1999. līdz 2006. gadam.
- Attiecībā uz maršrutiem starp ES neietilpstošajām EEZ valstīm un trešām valstīm 2005. gada 19. maijā stājās spēkā Lēmums Nr. 130/2004¹⁰ un Lēmums Nr. 40/2005¹¹. Pēc šā datuma Regula (EK) Nr. 411/2004¹² un Regula (EK) Nr. 1/2003¹³ bija piemērojamas arī EEZ līguma ietvaros. Tādēļ Komisija nekonstatēja pārkāpumus un neuzlika naudas sodus par rīcību pirms 2005. gada 19. maija saistībā ar maršrutiem starp ES neietilpstošajām EEZ valstīm un trešām valstīm.

15. 2017. gada lēmums ir arī pārsūdzēts Vispārējā tiesā¹⁴. Šīs lietas joprojām atrodas izskatīšanā.

16. Vienlaikus prasītājas pret atbildētājām cēla civilprasību *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa, Nīderlande). Minētā tiesa paskaidro, ka šīs prasību cēlušās sabiedrības tika speciāli izveidotas nolūkā izvirzīt tām cedētos prasījumus atlīdzināt zaudējumus, kas tām nodarīti saistībā ar Komisijas konstatētajiem konkurences tiesību pārkāpumiem.

17. Prasītājas vēlas panākt konstatējošu spriedumu un zaudējumu atlīdzināšanu. Pirmkārt, tās lūdz konstatēt, ka atbildētājas ir rīkojušās nelikumīgi laikposmā no 1999. gada līdz 2006. gadam. Tas ir, arī pirms i) 2004. gada 1. maija (attiecībā uz maršrutiem starp ES un trešām valstīm);

⁹ Padomes Regula (1987. gada 14. decembris) par procedūru konkurences noteikumu piemērošanai attiecībā uz uzņēmumiem gaisa transporta nozarē (OV 1987, L 374, 1. lpp.).

¹⁰ EEZ Apvienotās komitejas Lēmums (2004. gada 24. septembris), ar ko groza EEZ līguma XIV pielikumu (Konkurence), 21. protokolu (par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas attiecas uz uzņēmumiem) un 23. protokolu (par uzraudzības iestāžu sadarbību) (OV 2005, L 64, 57. lpp.).

¹¹ EEZ Apvienotās komitejas Lēmums (2005. gada 11. marts), ar ko groza EEZ līguma XIII pielikumu (Transports) un 21. protokolu (par uzņēmumiem piemērojamo konkurences noteikumu īstenošanu) (OV 2005, L 198, 38. lpp.).

¹² Padomes Regula (2004. gada 26. februāris), ar ko atceļ Regulu (EEK) Nr. 3975/87 un groza Regulas (EEK) Nr. 3976/87 un (EK) Nr. 1/2003 saistībā ar gaisa satiksmi starp Kopienas un trešām valstīm (OV 2004, L 68, 1. lpp.).

¹³ Padomes Regula (2002. gada 16. decembris) par to konkurences noteikumu īstenošanu, kas noteikti Līguma 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp.).

¹⁴ *Lietas Air Canada/Komisija* (T-326/17), *Koninklijke Luchtvaart Maatschappij/Komisija* (T-325/17), *Japan Airlines/Komisija* (T-340/17), *Cathay Pacific Airways/Komisija* (T-343/17), *Cargolux Airlines/Komisija* (T-334/17), *Latam Airlines Group* un *Lan Cargo/Komisija* (T-344/17), *Singapore Airlines* un *Singapore Airlines Cargo PTE/Komisija* (T-350/17), *Deutsche Lufthansa u.c./Komisija* (T-342/17), *British Airways/Komisija* (T-341/17), *SAS Cargo Group u.c./Komisija* (T-324/17), *Air France – KLM/Komisija* (T-337/17), *Air France /Komisija* (T-338/17) un *Martinair Holland/Komisija* (T-323/17).

ii) 2005. gada 19. maija (attiecībā uz maršrutiem starp ES neietilpstošajām EEZ valstīm un trešām valstīm) un iii) 2002. gada 1. jūnija attiecībā uz maršrutiem starp ES un Šveici (turpmāk tekstā – “strīdīgie laikposmi”). Otrkārt, tās lūdz iesniedzējtiesu piespriest atbildētājiem solidāri atlīdzināt zaudējumus un samaksāt procentus par attiecīgo pretkonkurences rīcību.

18. Iesniedzējtiesa norāda, ka prasītājas savas prasības pamatošanai atsaucas uz LESD 101. panta tiešo iedarbību, lai pierādītu valsts tiesas kompetenci attiecībā uz strīdīgajiem laikposmiem – neatkarīgi no konkurences tiesību normu izpildes nodrošināšanas administratīvajā procesā.

19. Savā lūgumā iesniedzējtiesa pauž uzskatu, ka tai ir kompetence piemērot LESD 101. pantu attiecībā uz aplūkojamo rīcību strīdīgajos laikposmos. Tomēr iesniedzējtiesa ar tiešu formulējumu norāda, ka šāda nostāja atšķiras no *High Court of Justice (England and Wales)* [Augstās tiesas (Anglija un Velsa)] sprieduma lietā *Emerald Supplies Ltd* pret *British Airways Plc*¹⁵, ko *Court of Appeal (England and Wales)* [Apelācijas tiesa (Anglija un Velsa)] atstāja spēkā ar spriedumu *La Gaitana Farms SA & Ors* pret *British Airways Plc*¹⁶.

20. Šaubīdamās par savu kompetenci attiecībā uz strīdīgajiem laikposmiem piemērot LESD 101. panta 1. punktu un EEZ līguma 53. panta 1. punktu, *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu:

“Vai strīdā starp cietušajām personām (šajā gadījumā – pārvadātājiem, kravu aviopārvadājumu saņēmējiem) un gaisa pārvadātājiem valsts tiesām ir kompetence – pamatojoties uz LESD 101. panta tiešo iedarbību vai vismaz uz [EEZ līguma] 53. pantu vai pamatojoties uz Regulas Nr. 1/2003 6. pantu (un tā tiešo iedarbību) – neierobežoti piemērot LESD 101. pantu vai vismaz [EEZ līguma] 53. pantu attiecībā uz gaisa pārvadātāju nolīgumiem vai saskaņotām darbībām saistībā ar kravu pārvadājumiem pirms 2004. gada 1. maija veiktajos lidojumos starp lidostām [Savienībā] un lidostām ārpus EEZ vai attiecīgi pirms 2005. gada 19. maija veiktajos lidojumos starp Islandi, Lihtenšteinu un Norvēģiju, no vienas puses, un lidostām ārpus EEZ, no otras puses, vai attiecīgi pirms 2002. gada 1. jūnija veiktajos lidojumos starp lidostām [Savienībā] un lidostām Šveicē, pat ja runa ir par laikposmu, uz kuru attiecās LESD 104. un 105. pantā noteiktais pārejas režīms, vai tomēr šis pārejas režīms to liedz darīt?”

21. Rakstveida apsvērumus iesniedza prasītājas, atbildētājas, Norvēģijas valdība, EBTA Uzraudzības iestāde, kā arī Komisija. Šie lietas dalībnieki, izņemot Norvēģijas valdību, tika uzklausi arī tiesas sēdē, kas notika 2021. gada 21. janvārī.

IV. Vērtējums

22. Turpmāk ir izklāstīta šo secinājumu struktūra. Pirmkārt, iesākumā apspriedīšu šīs lietas juridisko kontekstu (A). Turpinājumā pievērsīšos tam, kā iesniedzējtiesa piemēro LESD 101. panta 1. punktu (B). Pēc tam izvērtēšu līdzvērtīgus noteikumus EEZ līgumā (C). Nobeigumā izklāstīšu vispārīgākus apsvērumus par konkurences noteikumu izpildes nodrošināšanu tiesas procesā (D).

¹⁵ *High Court of Justice of England and Wales (Chancery Division)* [Augstās tiesas (Anglija un Velsa) Kanclera kompetences lietu departamenta] 2017. gada 4. oktobra spriedums *Emerald Supplies Ltd* pret *British Airways Plc* [2017], EWHC 2420 (Ch).

¹⁶ *Court of Appeal of England and Wales (Civil Division)* [Apelācijas tiesas (Anglija un Velsa) Cilvillietu palātas] 2019. gada 29. janvāra spriedums *La Gaitana Farms SA & Ors* pret *British Airways Plc* [2019], EWCA Civ 37.

A. Līgumu noteikumi un “pārejas režīms”

23. Ņemot vērā to, cik šajā lietā svarīgs ir Līgumu regulējums attiecībā uz konkurences noteikumiem, uzskatu, ka šie secinājumi ir jāskaidro, izklāstot dažādos LESD 101. panta elementus un rūpīgi izvērtējot pieņēmumu, ka LESD 104. un 105. pantā iekļautais izpildes nodrošināšanas režīms ir “pārejas režīms” (1). Pēc tam īsi apkopošu lietas dalībnieku argumentus un tos aplūkošu iesniedzējtiesas uzdotā jautājuma kontekstā (2).

1. “Pārejas režīms” – kādā ziņā?

24. LESD 101. pantam ir vienkārša struktūra. Tā 1. punktā ir aizliegti *visi* nolīgumi, kuru mērķis vai sekas ir konkurences ierobežošana. 2. punktā ir izskaidrotas šā aizlieguma sekas: ka *visi* nolīgumi, uz kuriem attiecas pirmais punkts, automātiski nav spēkā. Pēc tam 3. punkts ietver izņēmumu no pirmajā punktā noteiktā aizlieguma: dažos gadījumos “[..] 1. punktu [..] var atzīt par nepiemērojamu”.

25. LESD 101. pants pēc būtības ir pilnīga un patstāvīga norma. Tas ir formulēts vispārīgi. Tas neietver atsauces uz īstenošanas aktiem, un nekas LESD 101. pantā arī neliecina par to, ka tā piemērošanas joma būtu ierobežota. Vissvarīgākais izskatāmajai lietai ir tas, ka LESD 101. pants ir institucionālā ziņā neitrāls. Tas neizceļ vienu iestādi (vai iestāžu veidu) pār citu. Šajā ziņā šīs normas redakcija ir pretstats Eiropas Ogļu un tērauda kopienas dibināšanas līguma 65. panta 4. punktam. Pēdējā minētajā normā ir precizēts, ka “vienīgi Augstajai iestādei ir kompetence” noteikt, vai aizliegtais nolīgums ir saderīgs ar šo normu.

26. Tātad no LESD 101. panta teksta vien ir grūti izsecināt, ka tas būtu piemērojams atšķirīgi no *jebkura cita šā līguma panta*, kurā minēta iestāde, kas piemēro Savienības tiesības, – vai tā būtu dalībvalsts iestāde vai Eiropas Savienības iestāde.

27. LESD 101. panta piemērošanā diferenciācijas un “pārejas” režīma elementi ir ieviesti vienīgi uz LESD 103.–105. panta pamata.

28. Proti, LESD 103. panta 1. punktā ir paskaidrots, ka tā ir Padome, kura pieņem “attiecīgas regulas vai direktīvas, kas vajadzīgas, lai īstenotu [LESD] 101.[..] pantā izklāstītos principus”. 2. punktā ir sniegts neizsmelošs piemēru uzskaitījums par to, kā šīs pilnvaras var tikt izmantotas. Šīs lietas vajadzībām vislielāko interesi izraisa b) un c) apakšpunkts. Šo apakšpunktu nolūks ir attiecīgi “sīkāk izstrādāt[..] noteikumus 101. panta 3. punkta piemērošanai, ņemot vērā vajadzību gan nodrošināt efektīvu pārraudzību, gan [..] vienkāršot pārvaldi” un lai noteiktu, “kā uz dažādām tautsaimniecības nozarēm attiecas” LESD 101. pants. Citiem vārdiem sakot, ar LESD 103. pantu Padomei ir uzlikts pienākums noteikt LESD 101. panta tvērumu un administratīvo uzraudzību.

29. Ņemot to vērā, kas notiek līdz brīdim, kad Padome nolemj izmantot savas LESD 103. pantā paredzētās pilnvaras?

30. Šajā ziņā nozīmīgs ir LESD 104. un 105. pants. Ar šīm normām ir izveidots “pārejas režīms”. Šā režīma ietvaros dalībvalstu (administratīvās) iestādes bija atbildīgas par (tagad) LESD 101. pantā ietvertu principu piemērošanu. Tas nozīmēja arī LESD 101. panta 3. punktā paredzētā atbrīvojuma piešķiršanu. Šīs sistēmas piemērošanas laikā Komisijai konkurences tiesību normu izpildes nodrošināšanā bija tikai neliela loma, turklāt īstenojama, “neskarot” dalībvalstu iestāžu uzdevumus.

31. Ņemot vērā šo konstitucionālo ietvaru, “pārejas” režīma jēdziens nešķiet pareizs. Eiropas Ekonomikas Kopienas dibināšanas līguma (turpmāk tekstā – “EEK līgums”) 87. panta *sākotnējā* redakcijā gan bija noteikts, ka Padomei *trīs gadu laikā* ir jāizmanto pilnvaras, kas tai ir piešķirtas ar (tagadējo) LESD 103. pantu. Šis termins beidzās, bet Padome šīs pilnvaras nebija izmantojusi. Tomēr Amsterdamas līgumā (tajā laikā jau novecojusi) norāde par īstenošanas termiņu – trīs gadiem – tika aizstāta ar vispārīgu Padomes pienākumu pieņemt attiecīgas regulas un direktīvas, “kas vajadzīgas, lai īstenotu” (tagadējo) LESD 101. pantu¹⁷. Tādējādi *de iure* tika nostiprināts tas, kas jau kādu laiku bija bijusi *de facto* situācija, un līdz ar to aktualitāti zaudēja pieņēmums, ka (tagadējā) LESD 104. un 105. pantā ir ietverts “pārejas” režīms.

32. Raugoties no šāda skatpunkta, faktiski LESD 104. pants ietvēra *standartnoteikumu* par to, kā lemt par LESD 101. panta tvērumā ietilpstošo nolīgumu pieļaujamību. Saskaņā ar šo pantu dalībvalstu iestāžu kompetencē ir nodrošināt Līgumā ietvertu konkurences noteikumu ievērošanu uz nenoteiktu laiku – *līdz brīdim*, kad Padome veic darbības, ieviešot citu administratīvu Līguma konkurences noteikumu izpildes nodrošināšanas mehānismu.

33. Citiem vārdiem sakot, lai gan sākotnēji “pārejas” režīms tik tiešām bija izveidots uz ierobežotu laiku, laika gaitā tas arvien zaudēja savu “pārejas” statusu, jo nenotika “pāreja” no vienas situācijas uz otru šā vārda parastajā nozīmē. Gluži pretēji – šis režīms drīzāk bija “potenciāli modulārs” attiecībā uz dažu LESD 101. panta daļu izpildes nodrošināšanas kompetences decentralizācijas (un pārdales) konkrētajiem elementiem. Šo pēdējo punktu apstiprina šīs sistēmas attīstība kopumā, jo gadu gaitā tā turpināja mainīties, turklāt pretējos virzienos: no pilnīgas decentralizācijas uz dažu elementu centralizāciju, tad atkal atpakaļ uz daļēju decentralizāciju, un LESD 103. panta 2. punktā ietvertie noteikumi par kompetenci tekstuāli bez problēmām pieļāva šādas pārmaiņas.

2. Valsts tiesu loma “pārejas režīma” ietvaros

34. LESD 103.–105. pantā nekas nav teikts par valsts tiesu lomu LESD 101. panta piemērošanā – nedz tā sauktā “pārejas” režīma kontekstā, nedz citādi. Tas tad arī ir šīs lietas priekšmets. Proti, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai valsts tiesas var piemērot LESD 101. panta 1. punktā ietvertu aizliegumu, ja aplūkojamās pretkonkurences darbības pārsvarā ir notikušas “pārejas režīma” piemērošanas laikā.

35. Pirmšķietami šī diskusija attiecas uz sen pagājušu laiku. Visi šīs lietas dalībnieki ir vienprātīgi par to, ka Regulā Nr. 1/2003 valstu tiesām ir pilnā mērā piešķirtas pilnvaras piemērot LESD 101. pantu vai vismaz ir apliecināta to pastāvēšana. Tomēr praktiski atbilde uz *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa) uzdoto jautājumu ietekmēs privāto tiesību plašāku īstenošanu, kuras nolūks ir nodrošināt tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kas izraisīti ar rīcību, kura var ierobežot vai izkropļot konkurenci – neatkarīgi no šīs rīcības norises laika un neatkarīgi no tā, kura administratīvā iestāde šo rīcību ir izmeklējusi.

36. Prasītājas pamatlietā šādi cenšas panākt privāto tiesību īstenošanu. Tas tādēļ, ka Komisija savā 2017. gada lēmumā min, ka tā ir atradusi pierādījumus par cenu ilgstošu saskaņošanu kravu gaisa pārvadājumu nozarē – laikā no 1999. līdz 2006. gadam. Tomēr tās atvasinātās tiesību aktu sistēmas dēļ, ko Padome ievieša, pamatojoties uz LESD 103. pantu, Komisija savus konstatējumus par LESD 101. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 1. punkta pārkāpumu ierobežoja, tos uz

¹⁷ Amsterdamas līguma, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību, Eiropas Kopienu dibināšanas līgumus un dažus saistītos aktus (OV 1997, C 340, 1. lpp.), 6. panta 46. punkts.

maršrutiem starp ES un trešām valstīm attiecinot tikai pēc 2004. gada 1. maija, bet uz maršrutiem starp ES neietilpstošajām EEZ valstīm un trešām valstīm – tikai pēc 2005. gada 19. maija. Līdz ar to, ja tiktu apmierināti atbildētāju iebildumi pret valsts tiesas kompetenci, sekas būtu tādas, ka attiecībā uz laikposmu pirms minētajiem datumiem nevarētu celt civiltiesisku prasību atlīdzināt zaudējumus, kurus izraisījusi pretkonkurences rīcība LESD 101. panta 1. punkta izpratnē.

37. Tātad šīs lietas pamatā esošais, vispārīgais jautājums lielā mērā ir par to, vai LESD 101. panta 1. punkta piemērošanu valsts tiesā var ierobežot vai pavisam izslēgt, pamatojoties uz atvasinātajiem tiesību aktiem, ar kuriem ir ierobežota Savienības konkurences noteikumu izpildes nodrošināšana administratīvajā procesā.

38. Ieinteresēto personu apsvērumos atbildi uz šo jautājumu aizsedz vairāki judikatūras un atvasināto tiesību aktu slāņi. Būtībā prasītājas, EBTA Uzraudzības iestāde un Norvēģijas valdība paskaidro, ka “pārejas režīmā” tika ierobežota tikai LESD 101. panta 1. punkta pamatā esošo principu izpildes nodrošināšana “administratīvajā kārtībā”. Taču ar to neesot tikusi ierobežota LESD 101. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta 1. punkta tiešā iedarbība, ja uz to atsaucās valsts tiesās, proti, neatkarīgajā “tiesvedības kārtībā”.

39. Atbildētājas, kuru nostāju lielā mērā atbalsta Komisija, to noliedz. Tās uzskata, ka valsts tiesām nebija kompetences piemērot LESD 101. panta 1. punktu – divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, Padome, pamatojoties uz LESD 103. pantu, esot ierobežojusi LESD 101. panta materiālo piemērošanas jomu. Līdz ar to pirms Regulas Nr. 1/2003 piemērošanas sākuma dienas šajā tiesību normā ietvertie “principi” uz gaisa transporta nozari neesot attiekušies pilnā mērā. Otrkārt, saskaņā ar “pārejas režīmu” vienīgi kādas dalībvalsts konkurences iestāde – un dažos gadījumos arī Komisija – varēja paust nostāju par to, vai pretkonkurences nolīgums ir saderīgs ar LESD 101. pantu. Ņemot vērā šos LESD 101. panta 1. punkta ierobežojumus, no viendabīguma principa izriet, ka arī EEZ līguma 53. panta 1. punkta tiešā iedarbība ir jāierobežo tādā pašā veidā.

40. Manuprāt, pareizā atbilde uz šo viedokli izriet tieši no LESD 101. panta, EEZ līguma 53. panta un konkurences noteikumiem plašā nozīmē. Tāpēc tagad pievērsīšos šim jautājumam.

B. LESD 101. panta 1. punkta piemērošana iesniedzējtiesā šajā lietā

41. Vispārīgi runājot, saistībā ar LESD 101. panta 1. punkta piemērošanu dalībvalstu tiesās būtu jāapspriež trīs jautājumi. Pirmkārt, LESD 104. un 105. pantā ietvertā “pārejas režīma” potenciāli ierobežojošā ietekme uz LESD 101. pantu attiecībā uz dalībvalstu tiesu parasto kompetenci (1). Otrkārt, cik lielā mērā uz tagad LESD 101. panta 1. punktā ietverto principu tiešo iedarbību var atsaukties lietas dalībnieks, kurš vēlas panākt savu tiesību aizsardzību valsts tiesās (2). Treškārt, LESD 101. panta 1. punkta materiālā piemērošanas joma šajā lietā, proti, gaisa transporta nozare (3). Secīgi pievērsīšos katram no šiem jautājumiem.

1. “Pārejas režīma” iedarbība uz LESD 101. pantu

42. Atbildētājas savos apsvērumos būtībā apgalvo, ka LESD 104. un 105. pantā ietvertais “pārejas režīms” nepiešķir valsts tiesām kompetenci piemērot LESD 101. pantu. Atbildot uz Tiesas uzdotu jautājumu, Komisija pauda tādu pašu nostāju. Tā norāda, ka LESD 104. un 105. panta sekas varētu būt tādas, ka konkrētos apstākļos tiek “apturēta” valsts tiesu kompetence piemērot LESD 101. pantu.

43. Es tam nepiekritu.

44. LESD 104. un 105. panta tekstā nesaskatu neko, kas līdzinātos dalībvalstu tiesu kompetences “apturēšanas slēdzim”. Proti, nevienā no šīm divām tiesību normām nav ierobežota LESD 101. panta piemērošana dalībvalstu tiesās. LESD 104. un 105. pantā ir tikai noteikts, kā LESD 101. panta izpildes nodrošināšanai administratīvā kārtībā būtu jānotiek laikposmā līdz brīdim, kad Padome nolēmj veikt darbības, pamatojoties uz LESD 103. pantu. Tomēr šādas darbības neattiektos uz LESD 101. panta piemērošanu valsts tiesās.

45. Precizēšu: manuprāt, LESD 101. panta 1. punkta piemērošana tiesā, protams, *neaprobežojas ar pārbaudi tiesā* par administratīvajiem lēmumiem, ar kuriem iepriekš piemērotas un izpildītas Savienības konkurences tiesību normas. Pārbaude par administratīvu lēmumu, kurā piemērots LESD 101. panta 1. punkts, noteikti ir viens no veidiem, kādā dalībvalsts tiesa var tikt aicināta piemērot šo tiesību normu. Tomēr citās tiesību nozarēs vai saistībā ar citiem tiesību aizsardzības līdzekļiem dalībvalsts tiesa varētu tikt aicināta – pamatojoties uz Savienības tiesībām vai valsts tiesībām – piemērot šo pašu tiesību normu, piemēram, saistībā ar cita veida administratīvo procesu tiesā, civilprasībām vai pat kriminālvajāšanu.

46. Man šķiet svarīgi jau uzreiz uzsvērt šo apstākli. Tādēļ, ka atbildētāju un Komisijas apsvērumos šajā ziņā, šķiet, ir vērojama izteikta reducēšanas tendence. Tās būtībā uzskata, ka LESD 101. panta “piemērošana” nozīmē šīs tiesību normas “izpildes nodrošināšanu”, kas savukārt ir saistīta ar “izmeklēšanu un administratīvo sodu uzlikšanu”. Šis uzdevums esot uzticēts vienīgi Komisijai vai dalībvalstu administratīvajām iestādēm. No šādas loģikas netieši izriet, ka dalībvalsts tiesai kompetence “pārejas režīmā” ietvaros būtu vienīgi tad, ja pie tās vēršas ar lūgumu veikt pārbaudi par valsts administratīvās iestādes veiktu izpildes nodrošināšanu administratīvā kārtībā.

47. Es tam nepiekritu. Ja dalībvalsts tiesa ir tikusi aicināta notiekošā tiesvedībā savas kompetences ietvaros piemērot LESD 101. panta 1. punktu, pirms Padome ir pieņēmusi atvasināto tiesību aktu, lai panāktu LESD 101. panta pamatā esošo principu “pilnīgu īstenošanu”, tad šai tiesai, *protams*, būtu jāpanāk šīs tiesību normas pilnīga īstenošana¹⁸.

48. Tas atspoguļo īpašību, kas LESD 101. pantam ir kopēja ar vairākām citām Līguma normām, piemēram, LESD 45. un 46. pantu (darba ņēmēju brīva pārvietošanās), LESD 49. pantu un 50. panta 2. punktu (brīvība veikt uzņēmējdarbību) un LESD 157. pantu (princips, kas paredz vienlīdzīgu darba samaksu par vienādu darbu). Visos šajos gadījumos, kā arī citos gadījumos attiecīgajā Līguma pantā vispirms ir noteikts princips, bet pēc tam ir izraudzīta attiecīgā Savienības iestāde, kurai šis princips ir jākonkretizē, pieņemot papildu un speciālos noteikumus, un dažkārt pat ir precīzi norādīts, uz ko šādi paredzētie “īstenošanas” noteikumi attieksies. Tomēr šīs Tiesas pieeja jau gadu desmitiem ir bijusi tāda, ka, pat ja nepieciešamie “īstenošanas” noteikumi vēl nav ieviesti, attiecīgajā Līguma pantā noteikto “pamatprincipu”, ja tam ir tieša iedarbība, neatkarīgi piemēro ikviena kompetentā valsts iestāde, tostarp it īpaši dalībvalsts tiesas, ja tās tiek lūgtas izskatāmajās lietās piemērot šīs tiesību normas.

49. Kā piemēru šajā ziņā var aplūkot LESD 157. pantu un principu, ka par vienādu darbu jāsaņem vienāda samaksa: vēl pirms Savienības likumdevējs bija pieņēmis attiecīgus atvasināto tiesību aktus, kļuva skaidrs, ka dalībvalsts tiesas ir atbildīgas par to, lai tiktu nodrošināts to pilnīgs iedarbīgums, un tika gaidīts, ka savās izskatāmajās lietās (civilīetās) tās šo principu piemēros

¹⁸ Atbilstoši spriedumam, 1976. gada 16. decembris, *Rewe-Zentralfinanz un Rewe-Zentral* (33/76, EU:C:1976:188, 5. punkts).

neatkarīgi no jebkādas “administratīvas izpildes nodrošināšanas”¹⁹. Šāds secinājums nepārsteidz, jo Tiesa ir konsekventi spriedusi, ka īstenošanas aktu neesamība – neatkarīgi no to formas – neliedz privātpersonai atsaukties uz Savienības tiesību normām, kurām ir tieša iedarbība²⁰.

50. Līdz ar to, raugoties no Līguma struktūras skatpunkta, (tagadējais) LESD 101. pants ir bijis piemērojams dalībvalstu tiesās jau kopš EEK līguma stāšanās spēkā. Turklāt (tagadējā) LESD 101. panta 1. un 2. punktam pilnīga iedarbība bija, vēl pirms Padome rīkojās atbilstoši tās “pilnvarojumam” LESD 103. panta 1. punktā²¹.

51. Šajā kontekstā tomēr ir jāpārbauda, kādā mērā LESD 101. panta 1. punktam tiešām bija *tieša iedarbība*, pirms Padome pieņēma “LESD 101. panta 3. punkta piemērošanas noteikumus”.

2. LESD 101. panta 1. punkta tiešā iedarbība

52. Atbildot uz Tiesas uzdotu jautājumu, atbildētājas un Komisija puda viedokli, ka līdz brīdim, kad Padome rīkojās, pamatojoties uz LESD 103. panta 2. punkta b) apakšpunktu, LESD 101. panta 1. punktam neesot bijusi tieša iedarbība. Citādu secinājumu nevarot izdarīt, jo Tiesa jau 1962. gadā LESD 101. pantu ir interpretējusi tādējādi, ka tas ir uzskatāms par “nedalāmu veselumu”²². Turklāt Tiesas spriedums lietā *Courage* un *Crehan*²³ apliecinot to, ka jau iepriekš esot bijis nepieciešams, lai Padome rīkotos, jo faktiski šajā lietā tiešās iedarbības esamība tika atzīta tikai *pēc tam*, kad Padome bija pieņēmusi īstenošanas aktus attiecībā uz LESD 101. pantu. Tādēļ šai normai pašai par sevi neesot varējusi būt tieša iedarbība.

53. Savukārt prasītājas pret šo nostāju iebilst, atsaucoties galvenokārt uz spriedumu *SABAM*²⁴ un argumentējot, ka, lai LESD 101. panta 1. punktam būtu tieša iedarbība, nav nepieciešams, lai iepriekš būtu veikti īstenošanas pasākumi.

54. Piekrītu prasītāju viedoklim. Manuprāt, atbildētāju un Komisijas nostāja, tēlaini izsakoties, nostāda “ratus zirga priekšā”.

55. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiešās iedarbības pārbaude ir jāveic, ņemot vērā konkrētās tiesību normas raksturu, vispārējo sistēmu un formulējumu²⁵. Tiesību normai ir tieša iedarbība, ja tā ir pietiekami skaidra un precīza²⁶ un ja tā ir beznosacījuma²⁷. Tādā gadījumā nav

¹⁹ Jau spriedumā, 1976. gada 8. aprīlis, *Defrenne* (43/75, EU:C:1976:56, 12., 24. un 39. punkts).

²⁰ Skat., piemēram, spriedumus, 1978. gada 9. marts, *Simmmenthal* (106/77, EU:C:1978:49, 19. un 20. punkts); 2002. gada 17. septembris, *Baumbast* un R (C-413/99, EU:C:2002:493, 80. punkts), un 2016. gada 4. februāris, *Ince* (C-336/14, EU:C:2016:72, 59. punkts).

²¹ Kā izskaidrots arī šo secinājumu 58. un 70.–78. punktā, Padome nekad nav ierobežojusi šo iedarbību.

²² Spriedums, 1962. gada 6. aprīlis, *de Geus* (13/61, EU:C:1962:11, 52. lpp.).

²³ Spriedums, 2001. gada 20. septembris, *Courage* un *Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465) (turpmāk tekstā – “spriedums *Courage*”).

²⁴ Spriedums, 1974. gada 30. janvāris, *BRT* un *Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs* (127/73, EU:C:1974:6) (turpmāk tekstā – spriedums “*SABAM*”).

²⁵ Skat., piemēram, spriedumu, 1974. gada 4. decembris, *Van Duyn* (41/74, EU:C:1974:133, 12. punkts).

²⁶ Skat., piemēram, spriedumus, 2010. gada 1. jūlijs, *Gassmayr* (C-194/08, EU:C:2010:386, 45. punkts); 2017. gada 7. septembris, H. (C-174/16, EU:C:2017:637, 69. punkts), un 2018. gada 6. novembris, *Bauer* un *Willmeroth* (C-569/16 un C-570/16, EU:C:2018:871, 72. punkts).

²⁷ Skat., piemēram, spriedumus, 2014. gada 15. maijs, *Almos Agrárkülkereskedelmi* (C-337/13, EU:C:2014:328, 32. punkts); 2017. gada 12. oktobris, *Lombard Ingtatlan Lizing* (C-404/16, EU:C:2017:759, 36. punkts), un 2021. gada 14. janvāris, *RTS infra* un *Aannemingsbedrijf Norré-Behaegel* (C-387/19, EU:C:2021:13, 46. punkts).

nepieciešams, lai visai normai būtu tieša iedarbība un lai tā būtu tieši un burtiski piemērojama. Tā vietā Tiesa ekstrahē: proti, tās mērķis ir konstatēt, vai no (iespējams, garākas un sarežģītākas) Savienības tiesību normas ir iespējams iegūt konkrētu, piemērojamu rīcības noteikumu²⁸.

56. Spriedumi *SABAM*, kā arī *Courage* un *Crehan* ir piemēri, kas labi raksturo šo “saistības” pieeju tiešajai iedarbībai. Spriedumā *SABAM* Tiesa nosprieda, ka EEK līguma 85. panta 1. punktā (tagad – LESD 101. panta 1. punkts) ietvertu aizliegumu var izmantot kā “vairogu” *saistībā ar* konkrētām dziesmu autora tiesībām, lai līgumā ar autortiesību kolektīvās pārvaldības organizāciju nebūtu jāiekļauj viņam uzspiesta klauzula par cesijas izņēmumtiesībām²⁹. Līdzīgi tam spriedumā *Courage* un *Crehan* Tiesa nosprieda, ka šo pašu tiesību normu var izmantot kā “zobenu” *saistībā ar* prasību atlīdzināt zaudējumus, kurus izraisījusi līguma klauzula, kas ir pretrunā EEK līguma 85. pantam (tagad – LESD 101. pants)³⁰. Tādējādi abās šajās lietās Tiesa no LESD 101. panta *kā kopuma* ir ekstrahējusi to normas daļu, kurai ir tieša iedarbība [uz attiecībām] starp privātpersonām, proti, konkrētu pretkonkurences nolīgumu aizliegumu, kas ietverts šā panta pirmajā punktā³¹.

57. Šis aizliegums ir nepārprotams, tajā ir noteikts skaidrs un izpildāms juridisks pienākums: “Tev nebūs noslēgt aizliegtu vienošanos”. Šis norādījums nav saistīts ne ar kādu nosacījumu: *jebkuri* šādi uzņēmumu nolīgumi ir “nesaderīgi ar iekšējo tirgu”. Tieši no Līguma izriet personu pašizpildīgās tiesības, uz kurām tās var atsaukties, lai pamatotu savu prasību, un kuras dalībvalstu tiesām ir jāaizsargā³².

58. Pretēji tam, ko tiesas sēdē apgalvoja Komisija, ar LESD 101. panta 1. punktu aizsargāto tiesību būtību neietekmē LESD 103. panta 2. punkta b) apakšpunktā paredzētā *procesuālā deleģēšana*, ar ko iestāde procesuāli varētu “atļaut” nolīgumu LESD 101. panta 3. punkta izpratnē. Tas ir pats par sevi saprotams, ka dažos gadījumos tiesai ir nepieciešams piemērot tikai LESD 101. panta 1. punktu, lai civillietā piesprieztu zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar pretkonkurences darbībām³³. Līdzīgi tiesai var būt nepieciešams atsaukties tikai uz LESD 101. panta 2. punktu, lai lemtu par neatbilstīgu līguma klauzulu nodalīšanu³⁴. Citiem vārdiem sakot, ņemot vērā dalībvalsts tiesā izskatāmu *atsevišķu prasību specifiku*, LESD 101. panta atsevišķās sastāvdaļas ļoti labi var būt *nodalāmas*. Šādos apstākļos valsts tiesām nav nepieciešams atsaukties uz LESD 101. panta 3. punktu.

59. Proti, spriedumi *SABAM*, kā arī *Courage* un *Crehan* ietver pilnīgus pierādījumus tam, ka LESD 101. panta 1. un 3. punkts ir savstarpēji neatkarīgi. Šīs abas lietas attiecas uz laikposmu, kurā Padome bija izmantojusi tai LESD 103. panta 2. punkta b) apakšpunktā piešķirtās pilnvaras un bija deleģējusi vienīgi Komisijai kompetenci pieņemt lēmumu, pamatojoties uz EEK līguma 85. panta 3. punktu (tagad – LESD 101. panta 3. punkts). Tas, ka citai iestādei, proti, Komisijai bija kompetence lemt par toreizējā EEK līguma 85. panta 3. punkta piemērojamību, nebija jautājums par EEK līguma 85. panta 1. punktā paredzēto tiesību īstenojamību³⁵.

²⁸ Spriedums, 1976. gada 8. aprīlis, *Defrenne* (43/75, EU:C:1976:56, 30.–39. punkts). Skat. arī ģenerālvokāta A. Trabuki [*A. Trabucchi*] secinājumus lietā *Defrenne* (43/75, EU:C:1976:39, nobeiguma secinājumi) un manus secinājumus lietā *Klohn* (C-167/17, EU:C:2018:387, 42. punkts).

²⁹ Spriedums *SABAM*, 16. punkts.

³⁰ Spriedums *Courage*, 24.–26. punkts.

³¹ Spriedums *SABAM*, 16. punkts, un spriedums *Courage*, 23. un 24. punkts.

³² Šajā sakarā skat. spriedumu, 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 20. un 22. punkts un tajos minētā judikatūra).

³³ Skat., piemēram, spriedumu *Courage*, 26. punkts.

³⁴ Skat. spriedumu, 1986. gada 18. decembris, *VAG France* (10/86, EU:C:1986:502, 15. punkts).

³⁵ Skat. arī spriedumu *SABAM*, 21. punkts, un spriedumu *Courage*, 22. un 28. punkts.

60. Šo secinājumu neietekmē tas, ka spriedumā *de Geus* EEK līguma 85. pants ir raksturots kā “nedalāms veselums”³⁶. Minētajā lietā ledusskapju “Bosch” izplatītājs Vācijā iebildumu rakstā atsaucās uz EEK līguma 85. pantu, lai panāktu, ka tiek atcelta “eksporta aizlieguma” klauzula izplatīšanas izņēmumtiesību līgumā, ko tas bija noslēdzis ar *Bosch*. Tomēr minētās lietas faktiskie apstākļi pastāvēja laikā, pirms bija stājusies spēkā Regula Nr. 17/62. Tas nozīmē, ka vēl *nebija* ieviestas *administratīvas procedūras* par to, kā reaģēt uz EEK līguma 85. panta 1. un 2. punkta (tagad – LESD 101. panta 1. un 2. punkts) radītajām sekām. Šādā kontekstā Tiesai nebija citas izvēles kā turpināt īstenot aplūkojamo nolīgumu *līdz laikam, kad būs ieviesta administratīva procedūra*, kas paredzēta tam, lai risinātu iespējamu EEK līguma 85. panta 3. punkta (tagad – LESD 101. panta 3. punkts) piemērošanu³⁷.

61. Tiesa, ņemot vērā tieši šos faktiskos apstākļus, nosprieda, ka EEK līguma 85. pants ir “nedalāms veselums”³⁸. Atšķirīga interpretācija būtu novedusi pie nepieņemama rezultāta – “atzīt nolīgumus par automātiski spēkā neesošiem, pirms vispār ir iespējams konstatēt, uz kuriem nolīgumiem attiecas 85. pants kopumā”³⁹.

62. Tātad spriedums *de Geus* tika pasludināts, ņemot vērā institucionālu kļūdu, ka nebija administratīvās kārtības, kādā risināmas “[EEK līguma 85. panta] piemērojamības sekas no brīža, kad stājās spēkā Līgums”⁴⁰. Kā pareizi norāda EBTA Uzraudzības iestāde, tajā laikā jautājums par tiešo iedarbību (un tātad par privātpersonu atsaukšanos uz EEK līguma 85. panta 1. punktu dalībvalstu tiesās) vēl nebija radies, jo spriedums *de Geus* tika taisīts, *pirms* Tiesa pirmoreiz precizēja koncepciju par EEK līguma noteikumu tiešo iedarbību⁴¹.

63. Visu šo iemeslu dēļ jākonstatē, ka no šā Tiesas 1962. gada sprieduma, kas tika pasludināts ļoti atšķirīgos tiesiskos un konstitucionālos apstākļos, var gūt tikai ļoti ierobežotas norādes. Konkrētāk, apstākļos, kad Līguma noteikumiem nav tiešas iedarbības, protams, konkrēts rezultāts būtu sasniegts vienīgi jautājumā par tieši formulētu administratīvās izpildes nodrošināšanas kompetenci vai drīzāk tās neesamību.

64. Mani nepārlicina arī atbildētāju argumenti attiecībā uz spriedumiem *Asjes* u.c.⁴² un *Saeed Flugreisen* un *Silver Line Reisebüro*⁴³, uz kuriem tās atsaucas, lai pamatotu savu nostāju jautājumā par LESD 101. panta 1. punkta tiešo iedarbību. Par šīm lietām tika spriests apstākļos, kuros neviens no lietas dalībniekiem neatsaucās uz šīs tiesību normas tiešo iedarbību. To izvirzītais jautājums bija par to, ka valdības apstiprinātas aviosabiedrību biļešu cenas atbilstoši EEK līguma 85. panta 2. punktam automātiski *nav spēkā*, vēl pirms administratīvā iestāde atbilstoši sistēmai, kas piemērojama uz EEK līguma 88. un 89. pantā (tagad – LESD 104. un 105. pants) minētā “pārejas režīma” pamata, vai pamatodamās uz Regulu (EEK) Nr. 3975/87, ir lēmusi par to atbilstību EEK līguma 85. panta 3. punktam⁴⁴. Tā kā nedz “dalībvalstu iestādes”⁴⁵, nedz Komisija⁴⁶ nebija

³⁶ Skat. spriedumus, 1962. gada 6. aprīlis, *de Geus* (13/61, EU:C:1962:11, 52. lpp.) un 1969. gada 9. jūlijs, *Portelange* (10/69, EU:C:1969:36, 10. un 13. punkts).

³⁷ Spriedums, 1962. gada 6. aprīlis, *de Geus* (13/61, EU:C:1962:11, 51.–53. lpp.).

³⁸ Turpat, 52. lpp.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Turpat, 51. lpp.

⁴¹ Spriedums, 1963. gada 5. februāris, *van Gend & Loos* (26/62, EU:C:1963:1, 13. lpp.).

⁴² Spriedums, 1986. gada 30. aprīlis, *Asjes* u.c. (no 209/84 līdz 213/84, EU:C:1986:188) (turpmāk tekstā – “spriedums *Asjes*”).

⁴³ Spriedums, 1989. gada 11. aprīlis, *Saeed Flugreisen* un *Silver Line Reisebüro* (66/86, EU:C:1989:140) (turpmāk tekstā – “spriedums *Saeed*”).

⁴⁴ Spriedums *Saeed*, 29. punkts, un spriedums *Asjes*, 52.–56. punkts un 59. punkts.

⁴⁵ Spriedums *Saeed*, 4. un 29. punkts, un spriedums *Asjes*, 57. punkts.

⁴⁶ Spriedums *Saeed*, 4. un 29. punkts, un spriedums *Asjes*, 59. punkts.

lēmūšas par EEK līguma 85. panta piemērojamību aplūkojamajiem nolīgumiem, Tiesa nosprieda, ka nevar prezumēt, ka šādi nolīgumi automātiski nav spēkā tikai tādēļ, ka EEK līguma 85. pants varēja būt piemērojams aplūkojamajiem nolīgumiem.

65. Tātad spriedumi *Asjes* u.c., kā arī *Saeed Flugreisen* un *Silver Line Reisebüro* ir nesaraunami saistīti ar tā laika loģiku: apstākļos, kad nedz dalībvalstu iestādes, nedz Komisija nebija pieņēmušas administratīvu lēmumu uz EEK līguma 85. panta 3. punkta pamata attiecībā uz – apgalvoti – pretkonkurences nolīgumu vai praksi, bet tajā laikā spēkā esošās sistēmas ietvaros *joprojām bija iespējams panākt atļauju ar atpakaļejošu spēku*, bija acīmredzams, ka ekonomikas dalībniekiem ir nepieciešama iespēja labticīgi izdarīt pieņēmumu, ka to komercdarījumu attiecības netiek automātiski izbeigtas, *kamēr vien attiecīgās administratīvās iestādes nav pieņēmušas lēmumu attiecībā uz to nolīgumiem vai praksi*⁴⁷.

66. Šajā lietā ir vēl svarīgāk, ka atbildētājas *nevar norādīt uz konflikta risku*, kas izriet no aplūkojamās rīcības iespējama atbrīvojuma ar atpakaļejošu spēku. Proti, grozītās Regulas Nr. 1/2003 “atbrīvojumu” sistēma, ar kuru tika atcelts iepriekšējais, Regulā Nr. 17/62 un Regulā Nr. 3975/87 izklāstītais režīms, nepieļauj darbības ar atpakaļejošu spēku. Turklāt, kā liecina Regulas Nr. 1/2003 34. panta 1. punkts, nolīgumi, kuri ietilpa Regulu Nr. 17/62 un Nr. 3975/87 piemērošanas jomā un par kuriem *tika ziņots Komisijai*, 2004. gada 1. maijā zaudēja spēku. Citiem vārdiem sakot, pat ja atbildētājas būtu informējušas Komisiju par saviem nolīgumiem⁴⁸, to paziņojumi katrā ziņā nebūtu uzskatāmi par “aizsargbalstu” pret minēto nolīgumu izskatīšanu tās sistēmas ietvaros, kas ieviesta ar Regulu Nr. 1/2003.

67. Tādēļ vēlreiz un īpaši ir jāuzsver, ka šīs lietas apstākļos galvenais nav nedz “LESD 101. panta [iekšējas saskaņotības] obligātums”, nedz nepieciešamība nodrošināt tiesisko noteiktību ekonomikas dalībniekiem. Tas jau kādu laiku nav bijis aktuāli.

68. Rezumējot – tātad ir skaidrs, ka LESD 101. panta 1. punkts un tā priekšteči bija tieši piemērojami jau kopš EEK līguma stāšanās spēkā. Tiem visā šajā laikposmā ir bijusi tieša iedarbība, lai uz to pamata privātpersonas varētu aizstāvēt savas tiesības attiecīgajās dalībvalstu tiesās. Vissvarīgākais ir tas, ka šo dalībvalstu tiesām piešķirto neatkarīgo kompetenci piemērot LESD 101. panta 1. punktu – uz šā pilnvarojuma pamata un atbilstoši tajās uz valsts tiesību normu pamata ierosinātās tiesvedības veidam – Padome īstenībā nekad nav ierobežojusi, piemērodama (tagadējo) LESD 103. pantu.

69. Tomēr joprojām aktuāls ir jautājums, vai pastāv – vai pastāvēja – jebkādi ierobežojumi LESD 101. panta 1. punkta materiālās piemērošanas jomas ziņā, proti, attiecībā konkrēti uz gaisa transporta nozari.

3. LESD 101. panta 1. punkta materiālā piemērošanas joma

70. Atbildētājas un Komisija apgalvo, ka, tā kā Padome nav īstenojusi LESD 103. panta 2. punkta c) apakšpunktā paredzēto kompetenci, proti, nav Līgumā ietvertos konkurences noteikumus attiecinājusi uz gaisa transporta nozari kopumā, dalībvalstu tiesas neesot varējušas rīkoties uz LESD 101. panta 1. punkta pamata celtās prasībās, ar kurām lūgts šādus nolīgumus atzīt par neatbilstīgiem. Tas tā esot pat tad, ja tam būtu bijusi tieša iedarbība. Šie lietas dalībnieki norāda,

⁴⁷ Pēc analogijas skat. Tiesas argumentāciju spriedumā, 1961. gada 22. marts, *Snupat*/Augstā iestāde (42/59 un 49/59, EU:C:1961:5, 87. lpp.).

⁴⁸ Apstākļi, ko prasītājas pamatlietā noliedz, bet par to galu galā ir jāpārlicinās iesniedzējtiesai.

ka gaisa transporta nozare kopumā bija speciāli izslēgta no Regulas Nr. 17/62 tvēruma un ka līdz ar Regulu Nr. 3975/87 konkurences noteikumi tikai ierobežotā mērā kļuva piemērojami gaisa transportam “ES iekšējos maršrutos”. Tikai kopš 2004. gada 1. maija, kad kļuva piemērojama grozītā Regula Nr. 1/2003, gaisa transporta nozare esot tikusi atvērta Savienības konkurences tiesību normām⁴⁹.

71. Es šai argumentācijai nepiekrītu.

72. Saskaņā ar LESD 103. panta 1. punktu Padome pieņem “attiecīgas regulas vai direktīvas, kas vajadzīgas, lai īstenotu [LESD] 101.[..] pantā izklāstītos principus”. Tālāk, LESD 103. panta 2. punktā, ir uzskaitīti piemēri, kā Padome to var censties panākt: c) apakšpunktā ir noteikts, ka Padome var “vajadzības gadījumā noteikt[..], ciktāl un kā uz dažādām tautsaimniecības nozarēm” attiecas LESD 101. pants.

73. LESD 103. panta 2. punkta b) apakšpunkts no tā c) apakšpunkta atšķiras ar šādu darbību tieši formulēto *fakultatīvo* raksturu, kā arī ar *prasībām* “konkretizēt” LESD 101. panta 3. punktu. Proti, minētā punkta c) apakšpunktā ietvertā frāze “vajadzības gadījumā”⁵⁰ nepārprotami liecina, ka bija paredzēts, ka LESD 101. pantā ietvērto principu piemērošanas joma *automātiski* aptver ekonomiku kopumā, bet Padome lemj par to, vai konkrētām tautsaimniecības nozarēm ir nepieciešamas atkāpes no šā standartstāvokļa.

74. Vienotā tirgus obligātais raksturs šā mehānisma kontekstā ir pārsteidzošs: protams, LESD 101. panta piemērošanas jomu būtu bijis iespējams formulēt tā, ka Savienības konkurences tiesību tvērums tiktu paplašināts pakāpeniski – pa “aptveramām” daļām. Šādā veidā attiecībā uz konkrēto transporta jomu – tāpat, kā tas tika izdarīts attiecībā uz kopējo lauksaimniecības politiku, – būtu bijis iespējams noteikt, ka (speciālas) pieejas attiecībā uz konkrēto nozari prevalē pār (vispārīgajiem) noteikumiem konkurences jomā⁵¹.

75. Taču tā tas nav⁵². Manuprāt, tādējādi, it īpaši ņemot vērā LESD 101. un 103. panta struktūru, Līguma izejaspunkts ir tāds, ka konkurences tiesību normas ir pilnā mērā piemērojamas visām tautsaimniecības nozarēm. Šā uzdevuma īstenošanas nolūkā un darbotiespējīga vienotā tirgus izveidošanas interesēs⁵³ tajā vispārīgi ir noteikta neierobežota LESD 101. panta materiālā piemērošanas joma, kas precizēta tikai ar iespēju “vajadzības gadījumā” piemērot LESD 103. panta 2. punkta c) apakšpunktā ietvērto speciālo izņēmumu attiecībā uz nozari.

76. Pretēji tam, ko apgalvo atbildētājas un Komisija, Regulas Nr. 17/62 un Nr. 3975/87 neliecina, ka Padomei būtu bijis nodoms ierobežot LESD 101. panta 1. punkta materiālo piemērošanas jomu. Ar Regulu Nr. 17/62 galvenokārt tika izveidota *procesuālā* sistēma, kuras ietvaros Komisija var piemērot (toreizējo) EEK līguma 85. panta 1. un 3. punktu (tagad – LESD 101. panta 1. un 3. punkts)⁵⁴. Tajā nekas nav teikts par LESD 101. panta 1. punkta materiālo piemērošanas jomu. Līdzīgi arī Padomes Regulā (EEK) Nr. 141/62, ar ko grozīta Regula Nr. 17/62, ir tikai noteikts, ka

⁴⁹ Skat. Regulas Nr. 1/2003 45. pantu.

⁵⁰ Tādā pašā nozīmē “*v případě potřeby*” čehu, “*in voorkomende gevallen*” holandiešu, “*eventualmente*” itāļu, “*le cas échéant*” franču, “*gegebenenfalls*” vācu un “*eventualmente*” spāņu valodas versijā.

⁵¹ Šajā sakarā skat. LESD 42. pantu un spriedumu, 2017. gada 14. novembris, *APVE* u.c. (C-671/15, EU:C:2017:860, 36.–38. punkts).

⁵² Spriedums *Asjes*, 45. punkts.

⁵³ Šajā sakarā skat. spriedumu, 1999. gada 1. jūnijs, *Eco Swiss* (C-126/97, EU:C:1999:269, 36. punkts).

⁵⁴ Skat., piemēram, Regulas Nr. 17/62 otro, sesto un astoto apsvērumu. Skat. arī šīs regulas 2. pantu, 6. panta 1. punktu, 8. panta 1. punktu un 9. panta 3. punktu.

ar Regulu Nr. 17/62 izveidotā *administratīvā* sistēma nav piemērojama transporta nozarei (tātad arī gaisa transportam)⁵⁵. Tomēr šis izņēmums neattiecas uz LESD 101. panta 1. punkta materiālo piemērošanas jomu, kad valsts tiesas to piemēro attiecībā uz gaisa transporta nozari.

77. Visbeidzot, ar Regulu Nr. 3975/87 tika daļēji “izvēlēts iekļaut” gaisa transportu to nozaru vidū, kurās Savienības konkurences noteikumu piemērošana notiek *administratīvā* kārtībā. Kā paskaidrots šīs regulas 2. apsvērumā, šī daļējā iekļaušana bija nepieciešama, ņemot vērā, ka “Komisijai [nebija] līdzekļu, lai [...] izmeklētu gadījumus, kad ir aizdomas par Līguma 85. un 86. panta pārkāpšanu gaisa transporta jomā”⁵⁶. Tomēr arī šajā regulā nav iekļauti LESD 101. panta 1. punkta piemērošanas jomas ierobežojumi saistībā ar privāttiesiskām zaudējumu atlīdzināšanas prasībām dalībvalstu tiesās.

78. Citiem vārdiem sakot, viss šis mehānisms, ar ko gaisa transporta nozare esot izslēgta no (tagadējā) LESD 101. panta tvēruma, izpaudās tikai kā šajā normā ietvertu principu *administratīvā* izpildes nodrošināšana⁵⁷. Regulas Nr. 17/62 un Nr. 3975/87 neietekmēja to, kā dalībvalstu tiesas, izmantojot attiecīgās valstu tiesību aktos tām piešķirtās neatkarīgās pilnvaras, *tiesvedībā* piemēroja principus, kas tagad ietverti LESD 101. panta 1. punktā⁵⁸. Šajā ziņā piekřītu prasītāju un EBTA Uzraudzības iestādes viedoklim – šo “paralēlo ceļu”, kādā iespējams izpildīt LESD 101. panta 1. punktā paredzēto aizliegumu, Padomes pieņemtie atvasināto tiesību akti neietekmēja.

79. Līdz ar to tas, ka dalībvalsts tiesībās nav speciālu noteikumu, kas reglamentētu LESD 101. panta piemērošanu tiesā, nevar liegt *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa) piemērot LESD 101. panta 1. punktu attiecībā uz gaisa transporta nozari, ja tajā uz šo tiesību normu atsaucas, lai panāktu konstatējošu spriedumu un tādu zaudējumu atlīdzināšanu, kurus izraisījusi pirms 2004. gada 1. maija saistībā ar maršrutiem starp ES un trešām valstīm notikusi atbildētāju pretkonkurences rīcība.

C. Saistība starp EEZ līguma 53. pantu un Savienības primāro konkurences tiesību normām

80. Norvēģijas valdība un EBTA Uzraudzības iestāde norāda, ka, tā kā EEZ līguma 53. pants būtībā ir identisks LESD 101. pantam, viendabīguma princips paredz, ka abas šīs tiesību normas tiek interpretētas vienveidīgi. Tiesas sēdē EBTA Uzraudzības iestāde arī paskaidroja – tas, ka EEZ līgumā nav iekļauta LESD 104. pantam līdzvērtīga norma, neietekmē šādu viendabīgu LESD 101. panta un EEZ līguma 53. panta interpretāciju, jo LESD 104. pants nekādā gadījumā neierobežojot LESD 101. pantu.

81. Komisija piekřīt, ka LESD 101. pants un EEZ līguma 53. pants ir jāinterpretē saskanīgi. Tomēr tiesas sēdē tā apšaubīja to, vai LESD 104. pantam līdzvērtīgas tiesību normas neesamība neietekmētu šo uzdevumu, it īpaši tādēļ, ka LESD 104. un 105. panta sekas būtu tādas, ka valsts tiesām ir liegta kompetence tieši piemērot LESD 101. panta 1. punktu.

⁵⁵ Kā izskaidrots Regulas Nr. 141/62 pirmajā apsvērumā. Skat. arī tās 1. pantu.

⁵⁶ Regulas Nr. 3975/87 otrais apsvērumus.

⁵⁷ Kā pati Komisija ir paskaidrojusi savos apsvērumos lietā *Asjes*, “īstenošanas aktu, kas minēti 87. pantā [attiecībā uz EEK līguma 85. panta materiālo piemērošanas jomu], neesamība nenozīmē to, ka valsts tiesām nevarētu vajadzības gadījumā lūgt lemt par nolīguma vai konkrētas prakses atbilstību konkurences tiesību noteikumiem, jo šiem noteikumiem ir tieša iedarbība”.

⁵⁸ Kā jau paskaidrots šo secinājumu 43.–47. punktā, tā kā ar šīm regulām tika piešķirta tikai administratīva kompetence, lai varētu veikt konkrētu izmeklēšanu par iespējamiem konkurences tiesību pārkāpumiem, netieši ar tām tika piešķirta arī kompetence veikt šo administratīvo lēmumu pārbaudi tiesā (skat. attiecīgi Regulas Nr. 17/62 9. pantu un Regulas Nr. 3975/87 7. pantu). Tomēr vēlreiz – šīs tiesību normas, protams, neietekmēja citus iespējamus gadījumus, kad tiesa LESD 101. pantu piemēro jebkurā *cita veida tiesvedībā*, kurā šis piemērošanas jautājums varētu būt bijis skatīts dalībvalstu tiesās.

82. Atbildētājas būtībā piekrīt Komisijas nostājai par šo jautājumu. Tās uzskata, ka LESD 104.–105. pantā paredzētais “pārejas režīms” bija šķērslis LESD 101. panta 1. punkta tiešai iedarbībai un ka līdz ar to arī EEZ līguma 53. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tam nav bijusi tieša iedarbība, pirms Apvienotā komiteja Regulu Nr. 1/2003 pasludināja par piemērojamu EEZ no 2005. gada 19. maija.

83. Ņemot vērā šo secinājumu B daļā secināto, es piekrītu Norvēģijas valdības un EBTA Uzraudzības iestādes apsvērumiem.

84. Nav strīda par to, ka EEZ līgums ir Savienības tiesību sastāvdaļa⁵⁹. Tajā ietvertajiem noteikumiem, kuri ir beznosacījuma un pietiekami konkrēti, ir tieša iedarbība dalībvalstīs⁶⁰. Tiesa ir arī nospriedusi, ka saskaņā ar viendabīguma principu⁶¹ EEZ līguma noteikumi, kas būtībā ir identiski Līguma noteikumiem, ir jāinterpretē vienveidīgi⁶².

85. Gan LESD 101. pantā, gan EEZ līguma 53. pantā ir iekļauts aizliegums, šā aizlieguma sekas un iespējamā atkāpe no šā aizlieguma. Tādēļ, ievērojot viendabīguma principu, abas šīs tiesību normas ir jāinterpretē vienveidīgi⁶³. Līdz ar to – tāpat kā LESD 101. panta 1. punkta gadījumā – arī par EEZ līguma 53. panta 1. punktu ir jākonstatē, ka tam ir tieša iedarbība un ka tas attiecīgajām personām rada tiesības, kuras dalībvalstu tiesām ir jāaizsargā⁶⁴.

86. Ņemot vērā LESD 101. panta un EEZ līguma 53. panta līdzvērtīgo iedarbību, nedomāju, ka secinājumiem attiecībā uz EEZ līguma 53. panta 1. punktu būtu jāatšķiras no manām atziņām, kas attiecībā uz LESD 101. panta 1. punktu izklāstītas šo secinājumu 55.–68. punktā. Līdz ar to dalībvalstu tiesas var piemērot EEZ līguma 53. panta 1. punktu, lai konstatētu, vai konkrēta pretkonkurences rīcība neatbilst šai tiesību normai.

87. Attiecībā uz LESD 101. pantu norādītajiem iemesliem līdzīgu iemeslu dēļ ir arī jānoraida atbildētāju argumenti par EEZ līguma 53. panta 1. punkta ierobežoto materiālo piemērošanas jomu. EEZ līguma 21. protokola 1. pantā gan ir precizēts, ka EBTA Uzraudzības iestādei pirmām kārtām ir pienākums “īstenot principus, kuri paredzēti” EEZ līguma 53. pantā. Vismaz šajā ziņā tas ir tāds pats kā LESD 103. pants. Tomēr lietas materiāli neliecina par to, ka EEZ līguma 21. protokola 1. pants būtu ticis izmantots, lai ierobežotu vai nu EEZ līguma 53. panta tvērumu, vai arī dalībvalstu tiesu kompetenci piemērot šo normu. Kā jau izskaidroju šo secinājumu 76.–78. punktā, dažādajiem atvasināto tiesību aktiem, kurus Padome pieņēmusi, pamatojoties uz LESD 103. panta 2. punkta c) apakšpunktu, un kuri no to paziņošanas dienas iekļauti EEZ līgumā, nekad nav bijušas tādas sekas, ka tie ierobežotu EEZ līguma 53. panta materiālo piemērošanas jomu.

⁵⁹ Spriedumi, 1999. gada 15. jūnijs, *Andersson un Wåkerås-Andersson* (C-321/97, EU:C:1999:307, 26. un 27. punkts), un 2020. gada 2. aprīlis, *Ruska Federācija* (C-897/19 PPU, EU:C:2020:262, 49. punkts un tajā minētā judikatūra).

⁶⁰ Šajā sakarā skat. spriedumus, 1976. gada 5. februāris, *Conceria Bresciani* (87/75, EU:C:1976:18, 25. punkts), un 1982. gada 26. oktobris, *Kupferberg* (104/81, EU:C:1982:362, 23. punkts). Attiecībā uz EEZ līgumu skat. spriedumu, 1997. gada 22. janvāris, *Opel Austria*/Padome (T-115/94, EU:T:1997:3, 101. un 102. punkts).

⁶¹ Skat. EEZ līguma 6., 105. un 106. punktu un EBTA valstu nolīguma par Uzraudzības iestādes un Tiesas dibināšanu 3. pantu.

⁶² Spriedumi, 2003. gada 23. septembris, *Ospelt un Schlössle Weissenberg* (C-452/01, EU:C:2003:493, 29. punkts un tajā minētā judikatūra), un 2009. gada 6. oktobris, Komisija/Spānija (C-153/08, EU:C:2009:618, 48. un 49. punkts).

⁶³ Pēc analogijas skat. EBTA tiesas spriedumu, 2018. gada 30. maijs, *Fjarskipti* pret *Síminn* (E-6/17, *EFTA Court Report* 2018, 81. lpp., 28. punkts).

⁶⁴ Turpat, 29. un 32. punkts un tajos minētā judikatūra. Skat. arī EBTA tiesas spriedumu, 2018. gada 17. septembris, *Nye Kystlink AS* pret *Color Group AS* un *Color Line AS* (E-10/17, *EFTA Court Report* 2018, 293. lpp., 71. punkts).

88. Tas, ka EEZ līgumā nav LESD 104. pantam līdzvērtīgas normas, šo secinājumu neietekmē. Kā paskaidroju šo secinājumu 44. punktā, LESD 104. pantam nav tādu seku, ka tas sašaurinātu LESD 101. panta strukturālo tvērumu vai piemērošanu. Tātad tā neesamība nevar ietekmēt EEZ līguma 53. panta tvērumu vai piemērošanu. Katrā ziņā LESD 104. panta nolūks bija nodrošināt pāreju posmā no Līguma konkurences noteikumu stāšanās spēkā līdz brīdim, kad Padome rīkosies, lai ieviestu administratīvu kārtību attiecībā uz LESD 101. panta, it īpaši tā 3. punkta, piemērošanu⁶⁵.

89. Tomēr attiecībā uz EEZ līgumu šāds pārejas posms nemaz nav iestājies. Uz tā XIV pielikuma pamata Regulas Nr. 17/62, Nr. 141/62 un Nr. 3975/87 kļuva par EEZ līguma sastāvdaļām no šā līguma paziņošanas dienas. Šo secinājumu neietekmē arī EEZ līguma 56. pants, jo tajā ir tikai izklāstīta Komisijas un EBTA Uzraudzības iestādes dalītā (un duopolizētā) kompetence piemērot EEZ līguma 53. pantu⁶⁶.

90. Līdz ar to, manuprāt, nepastāv arī EEZ līguma 53. panta 1. punkta materiālās piemērošanas jomas ierobežojumi, kuri prasītājam liegtu iespēju iesniedzējtiesā atsaukties uz EEZ līguma 53. panta 1. punkta tiešo iedarbību, lūdzot konstatējošu spriedumu un zaudējumu atlīdzināšanu saistībā ar to, ka atbildētājas ir saskaņojušas vairākus elementus cenai, kas maksājama par kravu gaisa pārvadājumu pakalpojumiem pirms 2005. gada 19. maija maršrutos starp ES neietilpstošajām EEZ valstīm un trešām valstīm.

D. Kopaina: konkurences tiesību normu publiska un privāta izpildes nodrošināšana

91. Lai gan iesniedzējtiesas jautājums ietver arī to, tomēr, ņemot vērā šeit jau izdarītos secinājumus, neuzskatu, ka būtu nepieciešams atsevišķi pievērsties Regulas Nr. 1/2003 6. panta būtībai. Kā jau minēts iepriekšējās iedaļās, dalībvalstu tiesām vienmēr ir bijusi kompetence piemērot LESD 101. panta 1. punktu (tajā ietvertu materiālo aizliegumu) *savu attiecīgo pilnvaru ietvaros un tajās izskatāmo lietu vajadzībām*. Tādēļ nav nepieciešams, lai Tiesa šīs lietas kontekstā apsvērtu, vai un tieši kurā brīdī radās Regulas Nr. 1/2003 6. pantā paredzētā pilnvarojuma “pamats” arī atvasināto tiesību aktu formā.

92. Vēlreiz vēlos uzsvērt, ka uz valsts tiesību aktu pamata šīm dalībvalstu tiesām jau ir kompetence “attiecīgo pilnvaru ietvaros”. Atbildētājas un Komisija pareizi norāda, ka LESD 103. un 104. pantā ietvertajā “pārejas režīmā” nebija tieša formulējuma par dalībvalstu tiesu pilnvarām. Ja dalībvalsts tiesību aktos nepastāv attiecīga tieši formulēta norma, attiecīgās dalībvalsts tiesas nevar no LESD 101. panta 1. punkta vai EEZ līguma 53. panta 1. punkta atvasināt izmeklēšanas vai kriminālvajāšanas pilnvaras, kuras būtu līdzīgas tām, kas piešķirtas dalībvalstu kompetentajām administratīvajām iestādēm, kuras parasti ir atbildīgas par konkurences tiesību pārkāpumu izmeklēšanu speciālā administratīvajā procesā vai pat kriminālprocesā. Tomēr tieši šā paša iemesla dēļ ar šo regulējumu dalībvalstu tiesām *neko nevarēja atņemt*. Vienkāršoti sakot, šajā konstitucionālajā ietvarā dalībvalstu tiesām nekas nav piešķirts un nekas nav arī atņemts. Nekādas formas Savienības primāro vai atvasināto tiesību aktā nebija paredzēts ierobežot dalībvalstu tiesu kompetenci tieši piemērot LESD 101. panta 1. punktu vai EEZ līguma 53. panta 1. punktu, ja izskatāmā lietā uz šīm tiesību normām atsaucas puses, kas lūdz aizsargāt no Savienības tiesībām izrietošās subjektīvās tiesības.

⁶⁵ Skat. šo secinājumu 30.–33. punktu.

⁶⁶ Skat. Paziņojuma par valstu tiesu un EBTA Uzraudzības iestādes sadarbību attiecībā uz EEZ līguma 53. un 54. panta piemērošanu (OV 1995, C 112, 7. lpp.) 29. punktu.

93. Šajā lietā prasītāju celtā prasība par atbildību labi ilustrē šo jautājumu. Iesniedzējtiesa – gandrīz tāpat kā jebkura cita valsts tiesa Eiropas Savienībā – ir kompetenta, pamatojoties uz attiecīgajām valsts tiesību normām, konstatēt šādu atbildību. Lai novērtētu pārkāpumu, kas izraisa šādu atbildību, parasti pirmais apstāklis, kas šajā ziņā jākonstatē, ir jautājums par to, vai kāds uzņēmums ir pārkāpis savus likumiskos pienākumus. Tomēr šāds novērtējums, protams, tiek veikts saistībā ar nolēmumu par iespējamo (civiltiesisko) atbildību, nevis publisko tiesību (un administratīvās iestādes virzītā) izpildes nodrošināšanas režīma ietvaros.

94. Ja tas tā nebūtu, šādām izpildes nodrošināšanas darbībām pēc būtības būtu tikai “papildu” statuss, kas būtībā būtu atkarīgs no attiecīga iepriekšēja paziņojuma ar publisko tiesību spēku (prezumējams, ar identisku tvērumu). Visos citos gadījumos “atsevišķās” prasības būtu izslēgtas no LESD 101. panta 1. punkta piemērošanas jomas.

95. Tomēr šāds redzējums (vai – pilnīgi noteikti – šāds iznākums) gluži vienkārši nav savietojams ar sistēmas būtību un Tiesas judikatūru⁶⁷. Protams, ņemot vērā diezgan smago pierādīšanas pienākumu, kas visdrīzāk gultos uz katru prasītāju “atsevišķā” privāttiesiskā tiesvedībā par konkurences tiesību pārkāpumiem, šādas prasības praksē droši vien būs retas. Līdz ar to publiskas iestādes, piemēram, Komisijas, lēmums vienlaikus notiekošā vai iepriekš veiktā izmeklēšanā, iespējams, būs ļoti svarīgs šādām “atsevišķām” prasībām⁶⁸. Tomēr nav pareizi teikt, ka vajadzība pēc juridiskas konsekvences un koordinēšanas šajā tiesību nozarē nozīmētu liegt dalībvalstu tiesām veikt savus pienākumus, kas izriet no Savienības tiesībām un attiecīgās dalībvalsts tiesībām, proti, aizsargāt privātpersonu tiesības, kas arī izriet no Savienības tiesību normām ar tiesu iedarbību.

96. Šādas tēzes īpatnība kļūst vēl acīmredzamāka, ja ņem vērā veidu, kādā izpilde parasti notiek jebkurā citā administratīvo tiesību nozarē, piemēram, dabas vides tiesībās, sabiedrības veselības jomā, sabiedrības drošības jomā vai darba drošības noteikumu jomā. Šajās jomās ikvienā dalībvalstī, visticamāk, pastāv attiecīga specializēta valsts iestāde, kas ir atbildīga par attiecīgo materiālo standartu uzraudzību un izpildi. Tomēr, vai kāds gan apgalvotu, ka tikai tādēļ, ka konkrēta valsts iestāde nav veikusi izmeklēšanu vai kriminālvajāšanu (vai to ir darījusi, bet kādu iemeslu dēļ administratīvais process nav turpināts vai ir ticis ierobežots), persona, kurai ar attiecīgo rīcību, iespējams, ir nodarīts kaitējums, nevar celt civiltiesisku prasību par zaudējumu atlīdzināšanu?

97. Visu šo iemeslu dēļ nevaru piekrist *High Court of England and Wales* rūpīgajai analīzei spriedumā *Emerald Supplies Ltd pret British Airways Plc*⁶⁹, uz ko atsaucas iesniedzējtiesa un ko lietas dalībnieki apsprieda šajā tiesvedībā. Kā vēlējos uzsvērt iepriekšējās šo secinājumu daļās, pirmkārt, lai dalībvalstu tiesām būtu kompetence neatkarīgi piemērot LESD 101. panta 1. punkta saturu attiecīgās valsts tiesībās jau noteikto pilnvaru ietvaros, piemēram, izskatot prasību par zaudējumu atlīdzināšanu – atšķirībā no izpildes nodrošināšanas administratīvajā kārtībā – nav

⁶⁷ Skat. tostarp spriedumus, 2001. gada 20. septembris, *Courage un Crehan* (C-453/99, EU:C:2001:465, 26. punkts); 2006. gada 13. jūlijs, *Manfredi* u.c. (no C-295/04 līdz C-298/04, EU:C:2006:461, 60. punkts); 2012. gada 6. novembris, *Otis* u.c. (C-199/11, EU:C:2012:684, 41. punkts); 2013. gada 6. jūnijs, *Donau Chemie* u.c. (C-536/11, EU:C:2013:366, 21. punkts); 2011. gada 14. jūnijs, *Pfleiderer* (C-360/09, EU:C:2011:389, 28. punkts); 2014. gada 5. jūnijs, *Kone* u.c. (C-557/12, EU:C:2014:1317, 21. punkts); 2019. gada 14. marts, *Skanska Industrial Solutions* u.c. (C-724/17, EU:C:2019:204, 25. punkts), un 2019. gada 12. decembris, *Otis Gesellschaft* u.c. (C-435/18, EU:C:2019:1069, 22. punkts).

⁶⁸ Arī, lai novērstu pretrunīgu nolēmumu risku – vispārīgi skat. spriedumu, 2000. gada 14. decembris, *Masterfoods* un *HB* (C-344/98, EU:C:2000:689, 59. un 60. punkts), ja nepieciešams “*Zwartveld* lūgums” – skat. rīkojumu, 1990. gada 13. jūlijs, *Zwartveld* u.c. (C-2/88-IMM, EU:C:1990:315, 22. punkts).

⁶⁹ *High Court of Justice of England and Wales (Chancery Division)* 2017. gada 4. oktobra spriedums *Emerald Supplies Ltd pret British Airways Plc* [2017] EWHC 2420 (Ch), kas atstāts spēkā ar *Court of Appeal of England and Wales (Civil Division)* 2019. gada 29. janvāra spriedumu *La Gaitana Farms SA & Ors pret British Airways Plc* [2019] EWCA Civ 37.

bijis nepieciešams Savienības tiesību aktos tieši formulēts pilnvarojums⁷⁰. Otrkārt, spriedumi *de Geus*, *Asjes* un *Saeed*, manuprāt, ir daļēji novecojuši. Konkrētajos pamatlietas apstākļos tos nevar piemērot, jo neviens no jautājumiem, kas ietekmēja minētajās lietās izmantoto pieeju, pamatlietā nav aktuāls⁷¹.

98. Citiem vārdiem sakot, lai gan pilnīgi atzīstu, ka ir nepieciešama LESD 101. panta iekšēja saskaņotība, tomēr konkrētajā šīs lietas kontekstā vienkārši nepiekrītu dažu ieinteresēto lietas dalībnieku piedāvātajai *pars pro toto* redukcijai. Tas, ka *daļa procedūras* LESD 101. panta administratīvai piemērošanai kādā posmā ir bijusi *centralizēta*, nevar nozīmēt, ka *neviens cits* nebūtu varējis piemērot no šīs normas izrietošo *saturu*, tajā skaitā lietās, kurās atbrīvojumi vai izņēmumi noteikti nav iespējami.

99. Šī tiesvedība tik tiešām ir bijusi interesants ceļojums laikā, varbūt pat īstens vingrinājums juridiskajā arheoloģijā, kas sniedzas līdz pat 1962. gadam. Taču, lai gan šos secinājumus lielā mērā ir ierobežojis šis tagad jau novecojušais tiesiskais regulējums, tomēr loģika, uz kuru tas ir balstīts, nav novecojusi. Strukturālā ziņā Savienības tiesību normu, kurām ir tieša iedarbība, izpilde automātiski ir nodrošināma dalībvalstu tiesās neatkarīgi no administratīvās kompetences [daļas] – saistībā ar to izpildes nodrošināšanu konkrētās administratīvajās iestādēs – potenciālās centralizācijas. Konkrētajā konkurences tiesību kontekstā tas nozīmē, ka uzņēmumi, kas pārkāpj godīgas konkurences noteikumus, nevar aizbildināties ar to, ka nenotiek izpildes nodrošināšana administratīvajā kārtībā, un tiem ir jārēķinās ar to, ka personas, kuras apgalvo, ka tie tām nodarījuši kaitējumu, attiecīgajā dalībvalsts tiesā var tieši celt prasību par zaudējumu atlīdzināšanu.

V. Secinājumi

100. Ierosinu Tiesai uz *Rechtbank Amsterdam* (Amsterdamas tiesa, Nīderlande) uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

Persona, kura apgalvo, ka tai ir nodarīts kaitējums ar to, ka notikusi vairāku elementu saskaņošana cenai, kas maksājama gaisa pārvadātājiem par kravu gaisa pārvadājumu pakalpojumiem maršrutos starp lidostām Eiropas Savienībā un/vai Eiropas Ekonomikas zonā, kā arī maršrutos starp lidostām šajās teritorijās un lidostām trešās valstīs, valsts tiesā var norādīt uz LESD 101. panta 1. punkta un Līguma par Eiropas Ekonomikas zonu 53. panta 1. punkta pārkāpumu, lai panāktu, ka šiem pārvadātājiem tiek piespriests atlīdzināt arī zaudējumus, kas nodarīti laikposmā, kad vēl bija piemērojams LES 104. un 105. pants.

⁷⁰ Atšķirībā no *Emerald Supplies Ltd* pret *British Airways Plc* [2017] EWHC 2420 (Ch), [41].–[52]. punkts.

⁷¹ Atšķirībā no *Emerald Supplies Ltd* pret *British Airways Plc* [2017] EWHC 2420 (Ch), [53].–[63]. punkts.